

2013

2014

Passend onderwijs.. Ojee?!

Combineer je kracht met PMT!

PMT in het reguliere basisonderwijs

Effect op het welbevinden van zorgleerlingen

Naam: Renske Lohuis
Begeleider: Tina Bellemans
Beoordelaar: Maurtis Uijting
Opleiding: Psychomotorische therapie en bewegingsagogie Christelijke Hogeschool Windesheim
Studentnummer: s1056687
VOE-code: HSK3-AFS-BV4-13
Inleverdatum: 28-05-2014

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeeropdracht die ik heb geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Psychomotorische Therapie en Bewegingsagogie (PMT-BA) aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle.

Voordat ik aan deze opleiding ben begonnen heb ik de PABO gedaan. Tijdens mijn eindstage had ik een pittige groep met enkele gedragsmoeilijke leerlingen. Ik had een grote groep en ik kon niet altijd voldoen aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen. Vandaar dat een onderwerp bedenken voor mijn scriptie geen moeilijke opgave was. $1+1=2$. Ik wil met de PMT het reguliere basisonderwijs in!

Dat is wat ik gedaan heb en wat heb ik er van genoten!

Ik wil de vijf leerlingen die hebben deelgenomen aan mijn onderzoek bedanken voor hun inzet. Ook hun ouders wil ik bedanken voor hun grote betrokkenheid en enthousiasme. Daarnaast wil ik de leerkrachten, intern begeleiders en directie van beide scholen bedanken voor deze mooie kans om PMT meer bekendheid te geven binnen het reguliere basisonderwijs.

Tot slot wil ik mijn scriptiebegeleidster Tina Bellemans en mijn scriptiebeoordelaar Maurtis Uijting bedanken voor alle hulp tijdens het schrijven van mijn scriptie.

Renske Lohuis
Lattrop, mei 2014

Samenvatting

Naar aanleiding van de plannen voor het passend onderwijs is er onderzoek gedaan naar het effect van psychomotorische therapie (PMT) op het emotionele welbevinden van leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs.

Uit onderzoek blijkt dat een vierde van alle leerlingen in het reguliere basisonderwijs een extra ondersteuningsbehoefte heeft, waarvan slechts een kwart een formele indicatie heeft. Met de invoering van het passend onderwijs zullen deze aantallen nog verder toenemen. Meer dan de helft van de basisscholen blijkt nog niet klaar te zijn voor deze grote veranderingen. De klassen worden steeds groter en de maximale belasting van de leerkrachten is nagenoeg bereikt. Scholen geven aan extra middelen nodig te hebben. Wellicht dat PMT een uitkomst biedt.

Tien weken lang hebben vijf leerlingen PMT gekregen, waarbij wekelijks een vragenlijst werd ingevuld die betrekking had op het emotionele welbevinden. Na tien weken werden de resultaten van deze vragenlijsten bekeken en kon geconcludeerd worden dat PMT een positief effect heeft gehad op het emotionele welbevinden van deze vijf leerlingen.

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	7
3. Methode	9
4. Resultaten	11
5. Discussie	13
6. Conclusie	15
7. Aanbevelingen.....	16
8. Lijst.....	17
9. Bijlagen	19

Inleiding

Er is een grote verandering gaande in het onderwijs. De kranten staan er vol mee; te grote klassen, meer zorgleerlingen en een te hoge werkdruk voor leerkrachten.

Nu al voelen leerkrachten zich overvraagd, zo blijkt uit de AOb-enquête onder 3500 leerkrachten (AOb, 2013). Een vierde van alle leerlingen in het reguliere basisonderwijs heeft een extra ondersteuningsbehoefte. Slechts een kwart daarvan heeft een formele indicatie waardoor voor hen extra financiering beschikbaar is. Voor de overige 75% van de zorgleerlingen is geen extra financiering beschikbaar, terwijl er wel extra ondersteuningsbehoeften zijn (Algemene rekenkamer, 2013).

Wanneer ingezoomd wordt op de zorgleerlingen, blijkt dat het percentage zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs de aankomende jaren verder zal toenemen, door de invoering van het Passend onderwijs op 1 augustus 2014.

Zorgleerlingen zijn kinderen met lichte psychosociale problemen.

Uit onderzoek van Smeets, van der Veen, Derriks & Roeleveld (2007) is gebleken dat leerlingen die door de leraar als zorgleerling worden beschouwd gemiddeld een geringer welbevinden rapporteren dan leerlingen die volgens de leraar geen zorgleerling zijn.

Passend onderwijs is de naam voor de nieuwe manier waarop onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben georganiseerd gaat worden. Hierdoor kunnen zorgleerlingen, eventueel met extra ondersteuning, in het reguliere onderwijs blijven.

Scholen moeten samenwerkingsverbanden aangaan waarbinnen afspraken worden gemaakt over de zorg die geboden kan worden. Op die manier kan per leerling gekeken worden waar hij of zij het beste op zijn plaats is (Landelijke Oudervereniging Balans te Bilthoven, z.d.).

Op verschillende scholen voor speciaal onderwijs wordt al gebruik gemaakt van psychomotorische therapie (PMT), om leerlingen hulp te bieden bij psychosociale problemen.

In het regulier onderwijs is dit tot noch toe in veel mindere mate aanwezig.

Omdat PMT over het algemeen een positief effect heeft op het welbevinden van de behandelde cliënten, wordt verwacht dat PMT een positieve invloed heeft op de problemen die bij zorgleerlingen voorkomen.

PMT is een ervaringsgerichte vorm van therapie waarbij gebruikt wordt gemaakt van lichaams- en bewegingsgerichte werkvormen om psychische en/of psychosociale problemen weg te nemen, of in ieder geval te doen verminderen. De ervaringen die de cliënt op doet tijdens de sessies PMT kunnen een grote verandering te weeg brengen met betrekking tot het denken, voelen en handelen (Probst, Knapen, Poot, & Vancampfort, 2010) (Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische Therapie, 2009).

Emck, Bosscher, & Doreleijers (2004) beschreven in hun onderzoek op het gebied van psychomotorisch functioneren van kinderen dat problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling zichtbaar worden in hun (bewegings)gedrag. Daarom wordt verwacht dat psychomotorische therapie een passend middel is om psychosociale problemen te verminderen, waardoor het welbevinden zal stijgen.

Het probleem waar op dit moment tegen aan gelopen wordt, is dat meer dan de helft van de basisscholen nog niet klaar blijkt te zijn voor de grote veranderingen die het passend onderwijs met zich mee brengt. Het begeleiden van kinderen met leer en/of gedragsproblemen lukt niet met de huidige middelen op basisscholen. De klassen worden steeds groter en de maximale belasting van leerkrachten is nagenoeg bereikt. De druk wordt steeds hoger omdat ze ook om moeten gaan met gedragsmoeilijkere leerlingen, die vroeger speciale en gepaste zorg kregen in gespecialiseerde omgevingen op dit gebied.

Extra hulp die er was zoals de inzet van klassenassistenten en remedial teachers is al wegbezuinigd. De meeste scholen zijn nog niet klaar om meer leerlingen te ontvangen die extra begeleiding nodig hebben. Maar vanaf 1 augustus 2014 geldt er wel een zorgplicht voor deze leerlingen.

Scholen geven aan extra middelen nodig te hebben om deze leerlingen te kunnen verwelkomen (“Scholen niet klaar voor passend onderwijs”, 2013).

Het doel van dit onderzoek is bekijken of het aanbieden van PMT effect heeft op het emotionele welbevinden van leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs.

Het achterliggende doel van dit onderzoek is PMT meer bekendheid te geven binnen het reguliere basisonderwijs. Wanneer gekeken wordt naar de werkvelden die beschreven staan in het beroepsprofiel van de Nederlandse vereniging voor psychomotorische therapie (NVPMT), is te zien dat PMT tot nu toe een behandelvorm is die vooral in de hulpverlening en gezondheidszorg uitgeoefend wordt. Met dit onderzoek wordt getracht de bekendheid ook buiten de hulpverlening en gezondheidszorg te leggen.

Vanuit de aanleiding, probleemstelling en doelstelling is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat is het effect van het aanbieden van PMT op het emotionele welbevinden van leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs?

Dit verslag is globaal opgebouwd uit drie delen.

Eerst zal een stukje literatuur behandeld worden, waarin verder wordt ingegaan op lichte psychosociale problemen en emotioneel welbevinden. Ook wordt bekeken welke specialistische zorg op dit moment geboden wordt aan leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs.

In het tweede deel wordt de methode beschreven en worden de resultaten weergegeven.

Tenslotte volgen daaruit de conclusie, de discussie en de aanbevelingen.

Theoretisch kader

Psychosociale problematiek

Psychosociale problematiek wordt onderverdeeld in de volgende categorieën:

-Emotionele problemen (oftewel internaliserende problemen)

Voorbeelden hiervan zijn angst, teruggetrokkenheid, depressieve gevoelens en psychosomatische klachten;

-Gedragsproblemen (oftewel externaliserende problemen)

Voorbeelden hiervan zijn agressief gedrag, onrustig gedrag en delinquent gedrag;

-Sociale problemen:

Di zijn problemen die het kind heeft in het maken en onderhouden van het contact met anderen (Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp, & Reijneveld, 2005).

Internaliserend gedrag is naar binnen gericht. Een leerling met internaliserende gedragsproblemen ervaart vooral zelf de lasten hiervan.

Externaliserend gedrag is naar buiten gericht. Er zijn veel jonge kinderen die vormen van externaliserend gedrag laten zien dat lijkt op ADHD, ODD of CD. De meesten hiervan voldoen niet aan de criteria voor een bepaalde stoornis, maar deze kinderen kunnen wel degelijk problemen veroorzaken op school door routines in de klas te verstoren. Dit gedrag beïnvloedt niet alleen het leren, maar ook het gedrag van andere kinderen (McConaughy & Skiba, 1993). Hierdoor ervaren medewerkers in het onderwijs de meeste moeite met externaliserende gedragsproblemen (Onderwijsraad, 2010).

Ook Murris (2010) geeft aan dat het bewegingsgedrag van leerlingen met internaliserende en externaliserende problematiek het speelgedrag, de omgang met leeftijdsgenootjes en het leren op school vaak ernstig kan beïnvloeden.

Welbevinden

Ballex en Hoex (2002) beschrijven zeven kenmerken van welbevinden. De kenmerken van welbevinden gelden voor alle kinderen van alle leeftijden, voor kinderen van verschillende achtergronden en voor kinderen met verschillende karakters. Deze kenmerken staan beschreven in tabel 1.

Open	Het kind staat open voor en heeft plezier in de wereld om hem heen. Het neemt de gebeurtenissen met belangstelling in zich op, zonder dat dit betekent dat het steeds afgeleid wordt.
Nieuwsgierig	Een nieuwsgierig kind heeft een actieve gerichtheid op de omgeving. Nieuwsgierige kinderen zijn uit op nieuwe ervaringen, kennis en vaardigheden. De wereld is voor hen één grote uitdaging.
Levenslustig	Een levenslustig kind straalt uit dat het er 'zin in heeft' en geniet zichtbaar van de dingen die er gebeuren en die het zelf doet.
Tevreden	Een tevreden kind accepteert zichzelf en zijn omgeving. Het kind vertoont weinig tekenen van frustratie, boosheid of weersin. Natuurlijk laat ook een tevreden kind af en toe merken dat hij het ergens niet mee eens is.
Ontspannen	Een ontspannen kind straalt rust uit. Hij heeft zijn aandacht bij zijn omgeving en reageert zonder schrik op gebeurtenissen. Hij laat zich goed kalmeren of troosten. Dat betekent niet dat het kind niet heel ingespannen bezig kan zijn.
Zelfvertrouwen	Kinderen met zelfvertrouwen ondernemen dingen met het rotsvaste vertrouwen dat het allemaal wel zal lukken. Ze wekken de indruk zeker te zijn van hun zaak en laten zich niet snel uit het veld slaan.
Evenwichtig	Een evenwichtig kind reageert met voor de buitenwereld begrijpelijke emoties op situaties. De emoties (zoals vreugde, affectie, verdriet, boosheid) zijn niet overdreven of extreem ingehouden en goed afgestemd op de situatie.

Tabel 1: Kenmerken welbevinden 1

Omdat welbevinden een groot begrip is wordt het door De Waele, Van Loon, Van Hove, & Schalock (2005) onderverdeeld in materieel, sociaal, lichamelijk en emotioneel welbevinden. Onder materieel welbevinden kunnen de volgende kernwoorden worden ondergebracht: eigendom, financiële zekerheid, voeding, werk, bezittingen, sociaal economische status en onderdak.

Bij sociaal welbevinden gaat het vooral om: geaccepteerd worden, status, ondersteuning, support, werkomgeving, integratie / participatie in de samenleving en een bijdrage kunnen leveren.

Onder lichamelijk welbevinden worden de volgende kernwoorden ondergebracht: gezondheid, voeding, ontspanning, mobiliteit, gezondheidszorg, vrije tijd en ADL-activiteiten. Bij emotioneel welbevinden gaat het over veiligheid, spiritualiteit, geluk, geen stress, zelfbeeld en tevredenheid (De Waele et al., 2005).

Dit onderzoek is gericht op het emotionele welbevinden omdat de leerlingen die mee doen aan het onderzoek een laag zelfbeeld hebben, niet geheel tevreden zijn en zich regelmatig niet veilig en gelukkig voelen binnen de school wat stress met zich mee brengt.

Hulp aan leerlingen met lichte psychosociale problematiek op De Maten en De Wendakker

In de inleiding werd al benoemd dat een vierde van alle leerlingen in het reguliere basisonderwijs extra ondersteuningsbehoefte heeft. Echter, een kwart daarvan heeft een formele indicatie waardoor voor hen extra financiering beschikbaar is. Voor de overige 75% van de zorgleerlingen is geen extra financiering beschikbaar, maar deze leerlingen hebben wel extra ondersteuningsbehoeften. Ook op De Maten en De Wendakker is dit een herkenbaar probleem. Wanneer de school een specifieke hulpvraag heeft omtrent een leerling en zijn onderwijsbehoeften, kan gebruik gemaakt worden van het Platform onderzoek en advies (POA). Dit platform maakt deel uit van passend onderwijs Twente. De school kan gebruik maken van de kennis van ambulant begeleiders en orthopedagogen. Echter, dit kan alleen gefinancierd worden bij leerlingen met een indicatie. Hierdoor kan helaas geen extra zorg geboden worden aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zonder formele indicatie. Wel proberen de leerkrachten zelf natuurlijk zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de extra ondersteuningsbehoeften van deze leerlingen, maar beide scholen merken dat ze daar niet goed aan kunnen voldoen door de klassengrootte van dit moment.

Methode

Methode

Om antwoord te krijgen op de vraagstelling wordt een quasi-experiment uitgevoerd. Dat wil zeggen dat er specifieke leerlingen zijn uitgekozen om deel te nemen aan het onderzoek. De keuze van deelnemers berust niet op toeval, maar zijn geselecteerd aan de hand van enkele kenmerken: Er moeten zowel jongens als meisjes deelnemen aan het onderzoek. Er dienen leerlingen bij te zijn met lichte psychosociale problemen. De leerlingen moeten in de bovenbouw van het regulier onderwijs zitten en door de leerkracht gezien worden als zorgleerling.

Er is geen controlegroep; er wordt specifiek naar de vijf deelnemende cliënten gekeken, waarbij een voor- en nameting plaatsvindt. De deelnemers vullen iedere sessie de 'Child Outcome Rating Scale' (CORS) in, dit wil zeggen dat er per leerling 10 meetmomenten zijn en het een longitudinaal onderzoek is.

Doordat de meetmomenten worden uitgevoerd aan de hand van vragenlijsten is het een kwantitatief onderzoek (Bakker & van Buuren, 2009).

Doelgroep

Dit onderzoek wordt uitgevoerd met vijf leerlingen uit de groepen 6 t/m 8, van twee reguliere basisscholen in Oldenzaal; De Wendakker en De Maten. De leerlingen worden door de leerkrachten gezien als zorgleerlingen, maar voldoen niet aan de criteria voor een bepaalde stoornis. Twee leerlingen hebben internaliserende gedragsproblemen en drie leerlingen hebben externaliserende gedragsproblemen. De twee leerlingen met internaliserende gedragsproblematiek vormen vooral een onderwijsbelemmering voor henzelf. De externaliserende gedragsproblemen van de andere drie leerlingen zijn ook sterk van invloed op de klassensituatie en het onderwijs leerproces van de andere leerlingen.

De leerlingen zijn bij de onderzoeker aangemeld door de adjunct-directrice van deze twee scholen. De adjunct-directrice heeft samen met de leerkrachten en intern begeleiders gekeken welke leerlingen hiervoor in aanmerking kwamen. Vervolgens heeft er een kennismakingsgesprek plaats gevonden tussen de onderzoeker en de leerlingen met hun ouders waarin ook de hulpvragen zijn geformuleerd.

Interventieprocedure

De deelnemers van dit onderzoek krijgen 10 sessies PMT. Dit zijn geen sessies uit een vaststaande module, maar dit zijn sessies die volledig aansluiten bij de problematiek en de hulpvraag van de leerling. Omdat de interventieperiode redelijk kort is, is het belangrijk om een zo zorgvuldig mogelijk samengesteld programma op te zetten. Een overzicht van de aanbod gekomen thema's / activiteiten is te vinden in bijlage 1.

Twee leerlingen zijn aangemeld om meer zelfvertrouwen te ontwikkelen. Twee leerlingen zijn aangemeld om beter met hun boosheid om te leren gaan. De laatste is aangemeld voor een combinatie hiervan. Hij moet werken aan zijn zelfvertrouwen zodat hij onenigheden kan oplossen door hier iets van te zeggen in plaats van geweld te gebruiken.

Voor de start van iedere sessie wordt de deelnemers gevraagd de 'Child Outcome Rating Scale' (CORS) in te vullen. Dit is een vragenlijst die gericht is op het emotionele welbevinden van kinderen. In de vragenlijst wordt op vier gebieden gekeken hoe het met de leerling gaat:

1. Hoe gaat het met mij?
2. Hoe gaan de dingen thuis?
3. Hoe gaat het met mij op school?
4. Hoe gaat alles bij elkaar?

Een voorbeeld van de vragenlijst is te vinden in bijlage 2.

Iedere week krijgen de deelnemers een nieuw blad zodat ze niet kunnen zien wat ze de vorige keer hebben ingevuld.

Na tien sessies worden de resultaten samengevoegd in een tabel, waardoor duidelijk wordt of de score gedurende de tien weken is gestegen. Vervolgens worden de gegevens verwerkt in een grafiek zodat in één oogopslag gezien kan worden of er een stijgende lijn is.

Hoe lager de totaalscore, hoe meer de leerling iets anders wil in zijn of haar leven. Hoe hoger de totaalscore, hoe meer tevreden de leerling is met zijn of haar leven. Per subschaal kan gekeken worden op welk gebied de leerling iets anders wil. Aan de andere kant geeft een hoge score op een (of meer) van de subschalen een beeld van de mogelijke sterke kanten van de leerling (Crouzen, 2010).

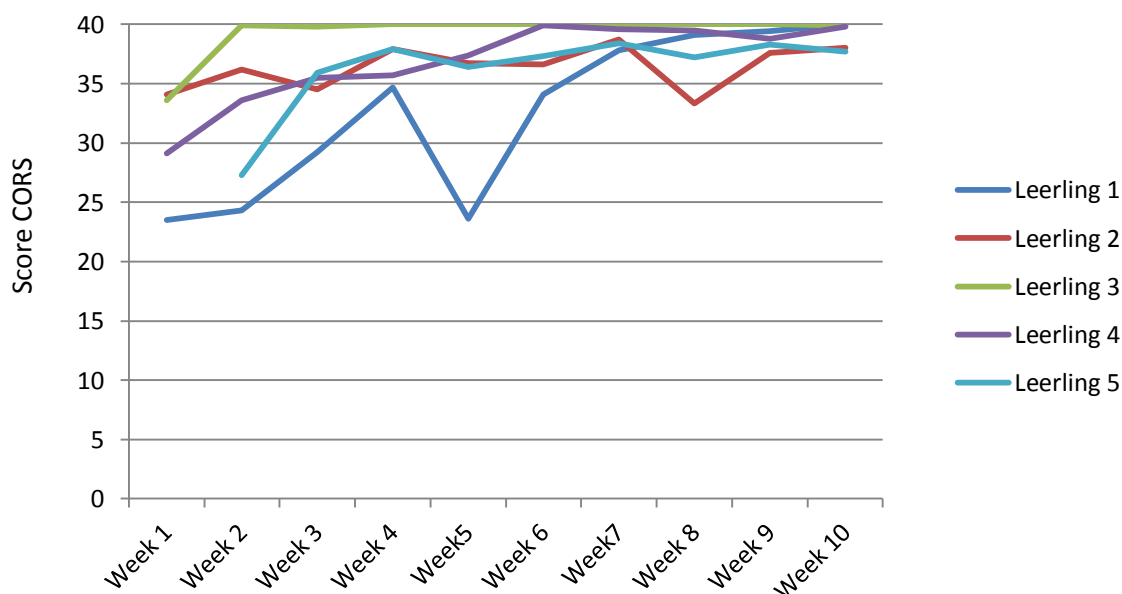
Resultaten

Vijf leerlingen hebben tien weken lang de CORS ingevuld, waarvan één leerling bij sessie twee is begonnen met het invullen van de CORS. Met de andere vier leerlingen is samen met hun ouders een intakegesprek gevoerd. De ouders van leerling vijf gaven aan dat het beter was dat hij niet bij dit gesprek aanwezig zou zijn en dat spelenderwijs kennismaken beter bij hem zou passen. Dat is de eerste sessie gebeurd, waardoor er geen vragenlijst is ingevuld.

In bijlage 3 ziet u per week de uitslagen van de individuele leerlingen. Hieronder zijn die resultaten opgeteld en samengevoegd om in één oogopslag het eindresultaat te kunnen zien. Op de CORS staan vier vragen, bij iedere vraag kan 10 punten gescoord worden. Dat wil zeggen dat er maximaal 40 punten gescoord kunnen worden per week. De resultaten zijn te zien in tabel 2 en figuur 1.

	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Leerling 5
Week 1	23,5	34,1	33,6	29,1	-
Week 2	24,3	36,2	39,9	33,6	27,3
Week 3	29,2	34,5	39,8	35,5	35,9
Week 4	34,7	37,9	40	35,7	37,9
Week 5	23,6	36,7	40	37,4	36,4
Week 6	34,1	36,6	40	39,9	37,3
Week 7	37,8	38,7	40	39,6	38,4
Week 8	39,1	33,3	40	39,5	37,2
Week 9	39,4	37,6	40	38,8	38,3
Week 10	40	38	39,9	39,8	37,7

Tabel 2: Uitslagen 'Child Outcome Rating Scale'

Figuur 1: Uitslagen 'Child Outcome Rating Scale'

In tabel 2 en figuur 3 is te zien dat alle leerlingen gedurende de tien weken een stijgende lijn laten zien. Ook is te zien dat leerling 1 een terugval heeft gehad bij week 5 en dat leerling 3 vrijwel gelijk aan het maximum zat.

Discussie

De CORS is gevoelig voor veranderingen (Miller, Duncan, Brown, Sparks, & Claude, 2003), daarom is het goed om de scores te relateren aan de ervaringen van de cliënt.

Zo is bij de resultaten bijvoorbeeld te zien dat leerling 1 een terugval heeft bij week vijf. Dit is te verklaren vanuit de situatie waar ze toen in zat. Ze had die week ruzie met haar beste vriendin en was daardoor niet gelukkig. Ze had het al op meerdere manieren proberen goed te maken, maar daar stond haar vriendin niet voor open. Uiteindelijk is dit opgelost en dit is ook in de grafiek af te lezen. Na week vijf is er weer een stijgende lijn te zien.

Daarnaast is de interpretatie van de CORS een discussiepunt (Miller et al., 2003). In de resultaten is te zien dat leerling 3 gelijk vanaf de tweede sessie hele hoge scores gaf.

Wanneer het minder goed ging, gaf hij dit aan door op de betreffende subschalen bijvoorbeeld maar 1 millimeter van de positieve kant af te gaan zitten.

Tijdens sessie negen heb ik leerling 3, 4 en 5 eenmalig samen laten komen. Leerling 3 zag dat leerling 4 een van de streepjes verder van de kant af had staan dan hij had (8,9). Hij was heel verbaasd en reageerde met “Woohw, gaat het niet goed?” Waarop de andere leerling reageerde met het volgende: “Jawel, het gaat heel goed, maar het zou nog wel iets beter kunnen”.

Hieruit blijkt dat leerling 3 de vragenlijst heel anders heeft geïnterpreteerd dan de andere leerlingen.

Officieel is de CORS een vragenlijst voor kinderen tussen de 6 en 12 jaar. Maar doordat het toch verschillend geïnterpreteerd kan worden, kan afgevraagd worden of er een meer geschikte meting gebruikt had kunnen worden.

Verder kan het verbazing oproepen dat de beginscores relatief hoog lijken, waardoor gedacht zou kunnen worden dat deze leerlingen helemaal geen hulp nodig hebben. Echter, ik zal dit toelichten aan de hand van de cut-off score die beschreven staat in de handleiding van de (C)ORS (Crouzen, 2010).

De cut-off score maakt een tweedeling tussen twee groepen: de klinische en de niet-klinische groep; een groep van cliënten die zegt dat ze een probleem of zorgen heeft en een groep cliënten die zegt dat hun leven goed gaat.

De cut-off score is voor volwassenen 25, voor adolescenten 28 en voor kinderen 32. Het gegeven dat kinderen gemiddeld hoger scoren op de CORS komt overeen met het feit dat gestuurde cliënten over het algemeen ook hoger scoren. Kinderen worden ook vaak gestuurd in therapie te gaan door de ouders. In dit geval zijn de leerlingen uitgekozen door de adjunct-directrice in overleg met de leerkrachten en intern begeleiders. Wel konden zij (en hun ouders) aangeven wanneer ze dit niet wilden. Dit was niet het geval, ze deden vrijwillig mee, maar zijn dus wel aangewezen.

Als deze cut-off score vergeleken wordt met de resultaten van de leerlingen is te zien dat leerling 1, leerling 4 en leerling 5 onder de cut-off score zaten. Leerling 2 en 3 zaten boven de cut-off score. Dat wil zeggen dat leerling 1, leerling 4 en leerling 5 behoren tot de klinische groep en leerling 2 en leerling 3 tot de niet-klinische groep. Ook wordt beschreven dat hoe lager de score is, hoe steiler en hoe eerder de verbetering plaats zal vinden. En hoe dichterbij de score bij de cut-off ligt, hoe vlakker, horizontaler de curve zal zijn. Dat is in de resultaten van dit onderzoek ook terug te zien.

Er is in dit onderzoek geen rekening gehouden met het financiële plaatje. Er wordt de laatste tijd veel bezuinigd in het onderwijs, wellicht dat er helemaal geen geld beschikbaar is om een PMT-er in te zetten.

Echter, met ingang van 1 augustus 2014 mogen de scholen binnen het samenwerkingsverband zelf afspraken maken over de bekostiging van de extra ondersteuning. Ze krijgen meer vrijheid in welke vorm ze extra ondersteuning willen bieden ("Scholen niet klaar voor passend onderwijs", 2013). Zo zou het dus kunnen zijn dat binnen een samenwerkingsverband gekozen wordt voor een PMT-er in plaats van een onderwijsassistent.

Tevens zou er natuurlijk ook voor gekozen kunnen worden om groepstherapieën aan te bieden, zo worden de kosten van de PMT-er verdeeld over meerdere leerlingen.

Verder is er tijdens dit onderzoek nauw samengewerkt met ouders en leerkrachten, wat er voor heeft gezorgd dat de PMT zo effectief mogelijk ingezet kon worden. Door de vele communicatie tussen deze partijen konden de leerlingen het meest gericht geholpen worden. Door de lijntjes kort te houden en opvallendheden tussendoor met elkaar te bespreken is het door alle partijen als effectief ervaren. Natuurlijk kan het voorkomen dat ouders een mindere bijdrage willen / kunnen leveren dan de ouders die aan dit onderzoek hebben meegewerkt. Verondersteld wordt dat de goede samenwerking van het netwerk mede zorgt voor een positief effect van de PMT.

Conclusie

In dit onderzoek is gekeken wat het effect is van PMT op het emotionele welbevinden van leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs.

Uit de resultaten is gebleken dat alle leerlingen die mee hebben gedaan aan dit onderzoek, een stijgende lijn hebben laten zien op de CORS.

Crouzen (2010) gaf al aan dat een hoge score aan geeft dat een leerling tevreden is over zijn of haar leven en dat een lage score aangeeft dat de leerling graag iets zou willen veranderen aan zijn of haar leven.

Een stijgende lijn geeft dus aan dat de tevredenheid van de leerling groter is geworden. De ene leerling is hoger geëindigd dan de andere, maar dat is ook logisch wanneer gekeken wordt naar de startpunten.

Kort gezegd kan er geconcludeerd worden dat PMT een positief effect heeft op het emotionele welbevinden van leerlingen met lichte psychosociale problemen in de bovenbouw van het reguliere basisonderwijs.

Leerkrachten krijgen het steeds zwaarder. Er wordt veelal verwacht dat ze een grote klas alleen de baas kunnen zijn. Echter, met veel verschillende leerlingen, met verschillende psychosociale problemen is dat een zware opgave. Leerkrachten zijn over het algemeen erg bekwaam in hun vak en de omgang met kinderen. Maar om alle kinderen in een grote groep de juiste aandacht en ondersteuning te bieden is geen gemakkelijke opgave.

Dus: Passend onderwijs.. Ojee?! Combineer je kracht met PMT!

Aanbevelingen

Om naast het beeld van de leerlingen ook een objectief beeld te krijgen van de meningen van ouders en leerkrachten, wordt aanbevolen om ook hen een voor- en nameting in te laten vullen. Tijdens dit onderzoek zijn wel evaluatiegesprekken gevoerd, waaruit is gebleken dat ook ouders en leerkrachten duidelijke verschillen zagen. Echter kan dit niet hard gemaakt worden, omdat dit niet is vastgelegd in een vragenlijst.

Ook zou gebruik gemaakt kunnen worden van een controlegroep, zodat met volle zekerheid aangegeven kan worden dat de verschillen enkel door de PMT komen. Een controlegroep laat zien welke ontwikkelingen leerlingen doormaken zonder PMT. De groep waarmee gewerkt wordt, zal daarnaast ook ontwikkelingen doormaken. Door deze beide ontwikkelingen naast elkaar te leggen, is het goed te zien wat de effecten zijn geweest van PMT en wat er met leerlingen gebeurt als zij de PMT sessies niet volgen.

Daarnaast is het heel belangrijk dat PMT meer naamsbekendheid krijgt in het reguliere basisonderwijs. Leerkrachten, intern begeleiders, directie, ouders en kinderen moeten zelf kunnen ervaren wat PMT is; ervaren door te doen! Dan volgt het enthousiasme vanzelf. Op deze manier kan het werkveld van de PMT-er worden vergroot.

Lijst

- Algemene rekenkamer. (2013). *Kunnen scholen passend onderwijs aan?* Geraadpleegd op 18 december, 2013, van <http://www.beteronderwijsnederland.nl/sites/beteronderwijsnederland.nl/files/Rapport%20Kunnen%20basisscholen%20passend%20onderwijs%20aan%281%29.pdf>
- Algemene rekenkamer. (2013). *Kunnen scholen passend onderwijs aan? (deel 2)* Geraadpleegd op 1 mei, 2014, van <http://www.beteronderwijsnederland.nl/sites/beteronderwijsnederland.nl/files/Rapport%20Kunnen%20basisscholen%20passend%20onderwijs%20aan%282%29.pdf>
- AOb. (2013). Klassengrootte bepaalt succes. *Infokrant passend onderwijs*. Nr. 2. *Onderdeel van: Onderwijsblad 18*.
- Bakker, E. & van Buuren, van H. (2009). *Onderzoek in de gezondheidszorg*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Balledeux, M. & Hoex, J. (2002). *Hoe gaat het met jou? - Kijken naar het welbevinden van kinderen*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Crouzen, M. (2010). *Handleiding Client Directed Outcome Informed (CDOI)*. Utrecht: Crouzen Trainingen.
- De Waele, I., Van Loon, J., Van Hove, G., Schalock, R. (2005) Quality of Life versus Quality of Care: Implications for People and Programs. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, vol. 2, nr.3/4, 229-239
- Emck, C., Bosscher, R. & Doreleijers, T. (2004). Bijzondere bewegers: over psychomotoriek en kinderpsychiatrie. *Tijdschrift voor Psychomotorische Therapie*, 4, 36-47.
- Landelijke Oudervereniging Balans te Bilthoven. (z.d.). *Wat is passend onderwijs?* Geraadpleegd op 31 oktober, 2013, van <http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/>
- McCoughy, S.H., & Skiba, R. J. (1993). Comorbidity of externalizing and internalizing problems. *School Psychology Review*, 22, 421-436.
- Miller, S.D., Duncan, B.L., Brown, J., Sparks, J. & Claude, D. (2003). The Outcome Rating Scale: A preliminary study of the reliability, validity, and feasibility of a brief visual analog measure. *Journal of Brief Therapy*, 2, 91-100.
- Murris, E. (2010). Heibel in de klas!: Mogelijkheden voor psychomotorische therapie in het regulier basisonderwijs. *Tijdschrift voor Psychomotorische therapie*, 2, 25-30.
- NVPMT. (2009). *Beroepsprofiel psychomotorisch therapeut*. Utrecht: Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische Therapie

- Onderwijsraad. (2010). *De school en leerlingen met gedragsproblemen*. Den Haag: Onderwijsraad. Geraadpleegd op 26 november, 2013, van <http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/569/documenten/school-en-leerlingen-met-gedragsproblemen.pdf>
- Probst, M., Knapen, J., Poot, G., & Vancampfort, D. (2010). Psychomotor therapy and psychiatry: what is in a name. *Open Compl Med J*, 2, 105-113.
- *Scholen niet klaar voor passend onderwijs*. Rotterdam: Rendement Uitgeverij BV. Geraadpleegd op 9 december, 2013, van <http://www.rendement.nl/bestuur/nieuws/id11551-scholen-niet-klaar-voor-passend-onderwijs.html>
- Smeets, E., van der Veen, I., Derriks, M. & Roeleveld, J. (2007). *Zorgleerlingen en leerlingenzorg op de basisschool*. Nijmegen: ITS-Radboud Universiteit Nijmegen.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S. & Reijenveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag / Leiden: SCP/TNO.

Bijlagen

Bijlage 1:

Week 1

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Helpende gedachten; oefening met arm
3. Oefening R&W: Stevig staan, duwen. Duidelijk stop zeggen bij tikkertje
4. Leiden en volgen (met stokken)
5. Activiteit naar keuze waarbij ik reacties uitlok
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Helpende gedachten; oefening met arm
3. Oefening R&W: Stevig staan, duwen. Duidelijk stop zeggen bij tikkertje
4. Leiden en volgen (met stokken)
5. Activiteit naar keuze waarbij ik reacties uitlok
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Thermometer uitleggen + invullen
3. Reacties uitlokken met hockey
4. Stok pakken (concentratie/frustratie)
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Thermometer uitleggen + invullen
3. Reacties uitlokken met voetbal
4. Helpende gedachten; oefening met arm
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. Kennismaken onder een potje voetbal
3. Reacties uitlokken
4. Thermometer
5. Oefening stokken
6. Activiteit naar keuze
7. CSRS invullen en bespreken

Week 2

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. G-schema invullen
3. Zichzelf positief presenteren
4. Activiteit naar keuze
5. Huiswerkopdracht: iedere avond drie dingen opschrijven die goed gingen.
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. G-schema invullen
3. Zichzelf positief presenteren
4. Activiteit naar keuze
5. Huiswerkopdracht: iedere avond drie dingen opschrijven die goed gingen.
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Thermometer afmaken
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. Huiswerkopdracht: iedere avond drie dingen opschrijven die goed gingen
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Thermometer afmaken
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. Huiswerkopdracht: iedere avond drie dingen opschrijven die goed gingen
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Thermometer invullen
3. Activiteit naar keuze
4. Huiswerkopdracht: iedere avond drie dingen opschrijven die goed gingen
5. CSRS invullen en bespreken

Week 3

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblikken vorige week
3. Terugblik boekje
4. G-schema invullen
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje → andere manier?
3. G-schema invullen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Week 4

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Complimenten kaartjes uitzoeken - Boom oefening blz. 114 – complimentenkaartjes benoemen
4. Activiteit naar keuze
5. 15 keer overspelen tennis zonder stuit
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Complimenten kaartjes uitzoeken - Boom oefening blz. 114 – complimentenkaartjes benoemen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Bak met ballen n.a.v. gesprekje over grenzen – stoppen bij oranje
4. G-schema invullen
5. Ontspanningsoefening + De donderwolk blz. 110
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Bak met ballen n.a.v. gesprekje over grenzen – stoppen bij oranje
4. Ontspanningsoefening + De donderwolk blz. 110
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Vragen of hij nog complimenten heeft gekregen deze week
3. Bak met ballen n.a.v. gesprekje over grenzen – stoppen bij oranje
3. Ontspanningsoefening + De donderwolk blz. 110
4. G-schema
5. CSRS invullen en bespreken

De oefeningen met een paginanummer komen uit het werkboek 'Ho, tot hier en niet verder!'

Kool, J. (2006). *Ho, tot hier en niet verder!* Leuven: Uitgeverij Acco.

Week 5

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik: Wat hebben we in deze vier weken gedaan en geleerd?
3. Terugblik boekje
4. Oefening leiden en volgen – Stokken
5. Oefening leiden en volgen – Slow motion bewegingen spiegelbeeld
6. Activiteit naar keuze
7. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik: Wat hebben we in deze vier weken gedaan en geleerd?
3. Terugblik boekje
4. Oefening leiden en volgen – Stokken
5. Oefening leiden en volgen - Slow motion bewegingen spiegelbeeld
6. Activiteit naar keuze
7. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefening stuiteren, van zacht naar hard, opbouw
4. Mikado
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefening stuiteren, van zacht naar hard, opbouw
4. Mikado
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Vragen of hij nog complimenten heeft gekregen deze week
3. Oefening stuiteren, van zacht naar hard, opbouw
4. Mikado
5. CSRS invullen en bespreken

Week 6

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Vragen ruzie vriendin
4. Oefening stevig staan: Duwen en trekken over de lijn / Op een been staan en tikken
5. Naar de muur lopen met de ogen dicht – voelen spanningssignalen
6. Krantenmeppertje
7. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefening stevig staan: Duwen en trekken over de lijn / Op een been staan en tikken
4. Naar de muur lopen met de ogen dicht – voelen
5. Krantenmeppertje
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefening leiden en volgen met stokken
4. Krantenmeppertje
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefening leiden en volgen met stokken
4. Krantenmeppertje
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. G-schema eten
4. Oefening leiden en volgen met stokken
5. Krantenmeppertje
6. CSRS invullen en bespreken

Week 7

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Tikkend boksen
4. Herhaling klimmen
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Tikkend boksen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Tikkend boksen
4. Boksen op- en afbouwen 1 tot 10
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Tikkend boksen
4. Boksen op- en afbouwen 1 tot 10
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Tikkend boksen
4. Boksen op- en afbouwen 1 tot 10
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Week 8

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Approach oefeningen
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Approach oefening
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. G-schema n.a.v. voorval na de handvaardigheid
4. Oefeningen stevig staan + diepe in en uitademingen om weer rustig te worden
5. Hoepels draaiende houden, aangeven als hij oranje wordt
6. Activiteit naar keuze
7. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefeningen stevig staan + diepe in en uitademingen om weer rustig te worden
4. Hoepels draaiende houden, aangeven als hij oranje wordt
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefeningen stevig staan + diepe in en uitademingen om weer rustig te worden
4. Hoepels draaiende houden, aangeven als hij oranje wordt
5. Activiteit naar keuze
6. CSRS invullen en bespreken

Week 9

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Oefeningen herhalen + foto's maken
4. Activiteit naar keuze
5. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje
3. Foto's maken?
4. Zelfde oefening als vorige week, stoppen als het niet meer prettig is
5. Ballen gooien, zelf aangeven hoe ze het voor haar prettig kan maken
6. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3, 4 en 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Terugblik boekje / complimenten
3. Herhaling: Bak met ballen leeg gooien, stoppen bij oranje
4. Stoeivormen
5. Partijtje voetbal, 2 tegen 2, samen regels bedenken en rekening houden met elkaar tijdens het spelen
6. Activiteit naar keuze
7. CSRS invullen en bespreken

Week 10:

Leerling 1

1. CORS invullen en bespreken
2. Poster maken met alles wat ze geleerd heeft / wat belangrijk is om te onthouden zodat ze het nog eens terug kan lezen.
3. CSRS invullen en bespreken

Leerling 2

1. CORS invullen en bespreken
2. Poster maken met alles wat ze geleerd heeft / wat belangrijk is om te onthouden zodat ze het nog eens terug kan lezen.
3. CSRS invullen en bespreken

Leerling 3

1. CORS invullen en bespreken
2. Poster maken met alles wat hij geleerd heeft / wat belangrijk is om te onthouden zodat hij het nog eens terug kan lezen.
3. CSRS invullen en bespreken

Leerling 4

1. CORS invullen en bespreken
2. Poster maken met alles wat hij geleerd heeft / wat belangrijk is om te onthouden zodat hij het nog eens terug kan lezen.
3. CSRS invullen en bespreken

Leerling 5

1. CORS invullen en bespreken
2. Poster maken met alles wat hij geleerd heeft / wat belangrijk is om te onthouden zodat hij het nog eens terug kan lezen.
3. CSRS invullen en bespreken

Bijlage 2:

Child Outcome Rating Scale: Hoe gaat het met jou?

Naam: _____

Leeftijd: ____ jaar Geslacht: M / V

Datum: ____ (dag) ____ (maand) 20 ____ (jaar) Behandelcontact nr. ____

Bent u de ouder of verzorger, vult u dan het formulier in zoals u denkt hoe het kind het doet.

We willen graag weten hoe het met jou gaat en hoe de dingen in jouw leven gaan. Zet op elke lijn een kruisje. Hoe dichterbij het lachende gezichtje, hoe beter het gaat. Dichterbij het verdrietige gezichtje betekent dat het minder goed gaat.

Ik
(Hoe gaat het met mij?)

Thuis
(Hoe gaan de dingen thuis?)

School
(Hoe gaat het met mij op school?)

Alles
(Hoe gaat alles bij elkaar?)

Institute for the Study of Therapeutic Change www.talkingcure.com
© 2003, Barry L. Duncan, Scott D. Miller, & Jacqueline A. Sparks
vertaling V.4.0: Frank Astous, Mark Crouzen & Flip Jan van Oenen
Email: vertaling@yahoo.com

Licensee for personal use only

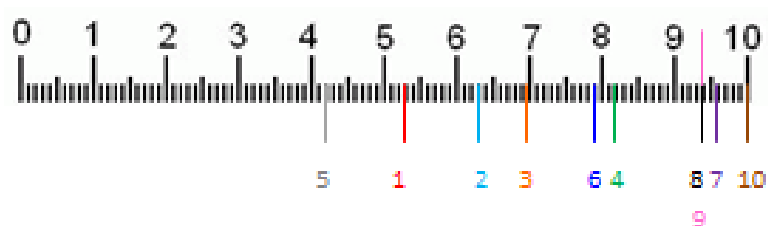
De vragenlijst die door iedere deelnemer wekelijks is ingevuld.

Bijlage 3:

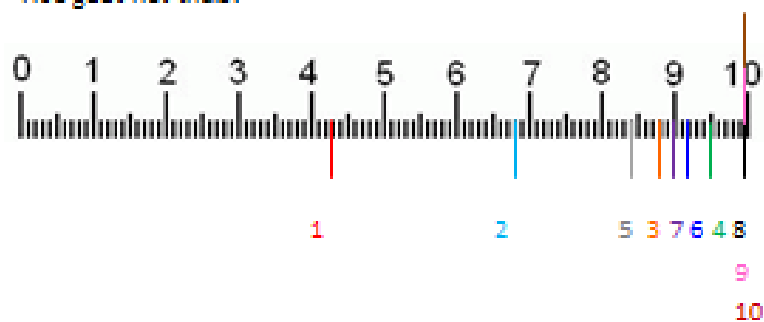
Hieronder ziet u de uitslagen van iedere leerling. Op iedere lijn staan de nummers 1 tot en met 10. Nummer 1 staat voor week 1, nummer 2 staat voor week 2, enzovoort.

Leerling 1:

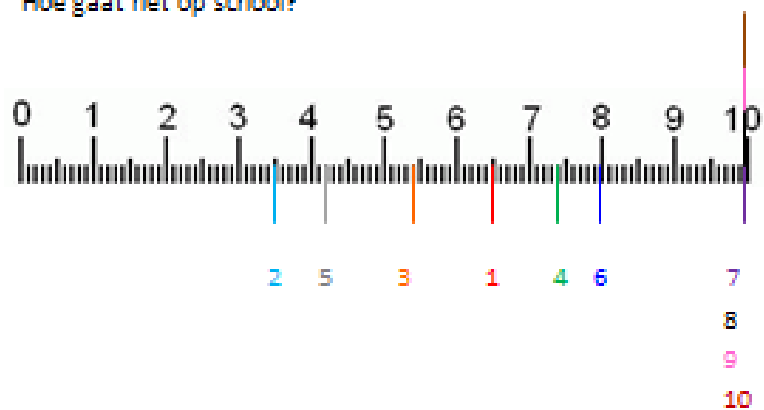
Hoe gaat het met mij?

Hoe gaat het thuis?

Hoe gaat het op school?

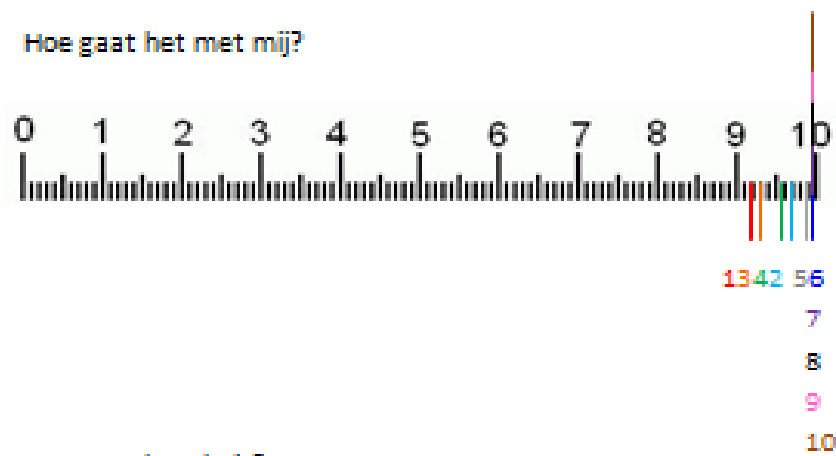

Hoe gaat alles bij elkaar?

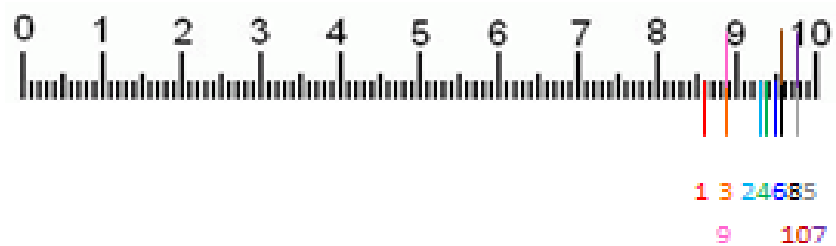

Leerling 2:

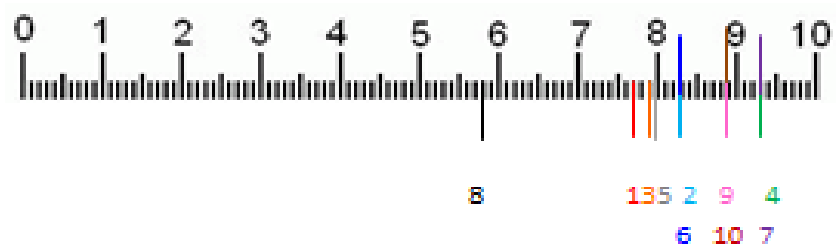
Hoe gaat het met mij?

Hoe gaat het thuis?

Hoe gaat het op school?

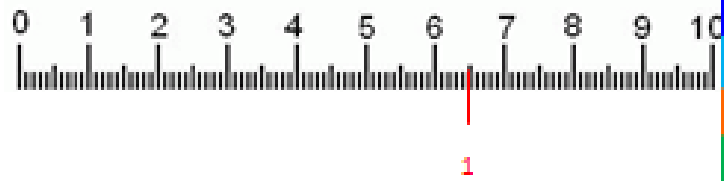

Hoe gaat alles bij elkaar?

Leerling 3:

Hoe gaat het met mij?

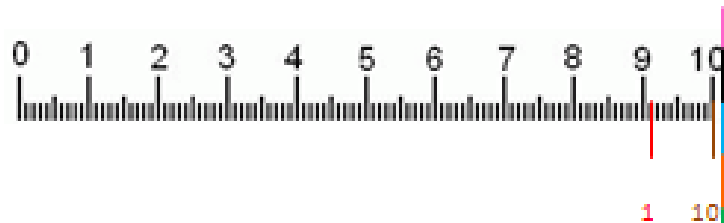
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Hoe gaat het thuis?

4
5
6
7
8
9
10

Hoe gaat het op school?

2
3
4
5
6
7
8
9

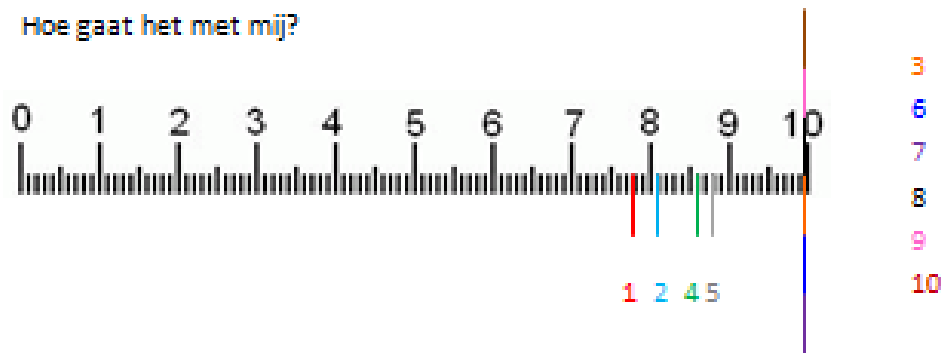
Hoe gaat alles bij elkaar?

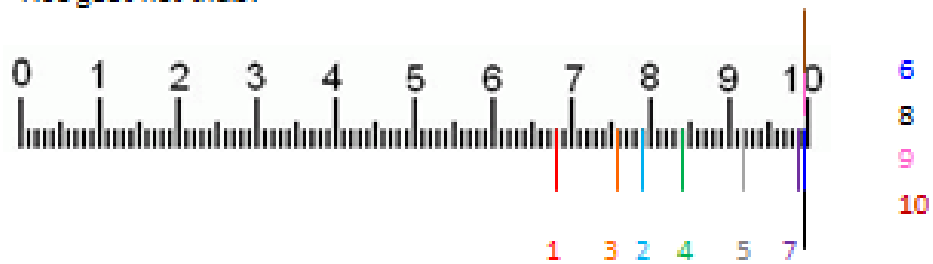
2
3
4
5
6
7
8
9

Leerling 4:

Hoe gaat het met mij?

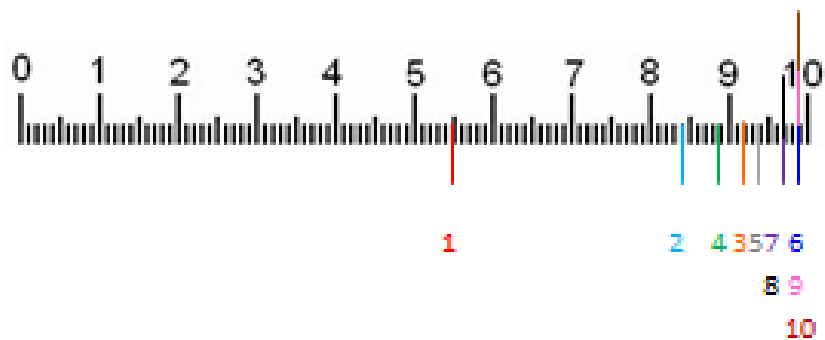
Hoe gaat het thuis?

Hoe gaat het op school?

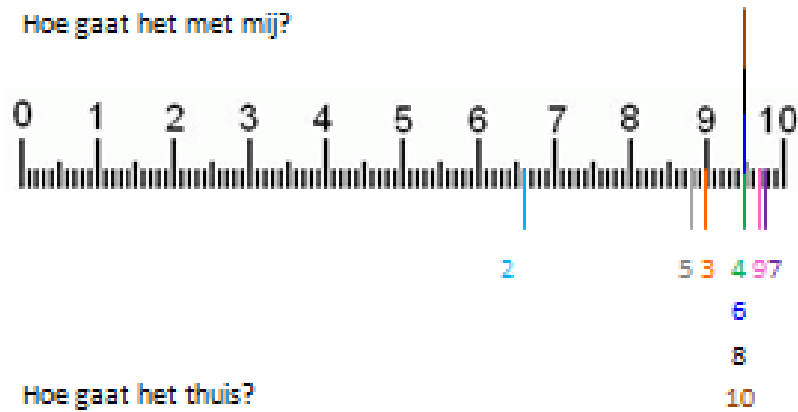

Hoe gaat alles bij elkaar?

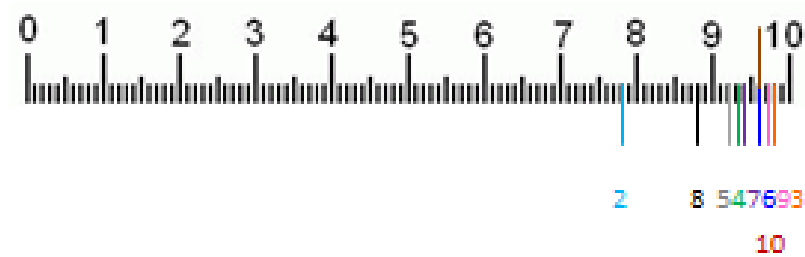

Leerling 5:

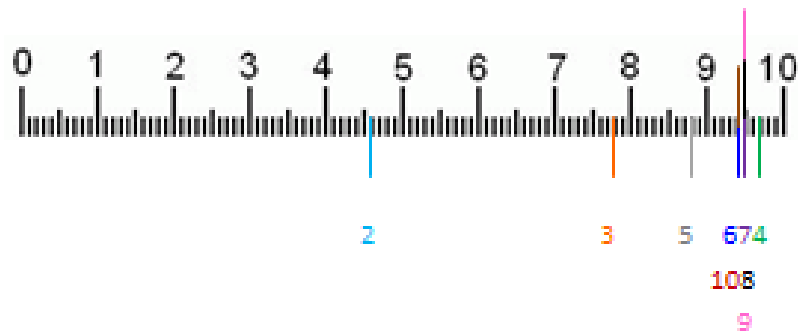
Hoe gaat het met mij?

Hoe gaat het thuis?

Hoe gaat het op school?

Hoe gaat alles bij elkaar?

